

Schmidt Gábor

Pápai tévedhetetlenség és mariológia

Történelmi tanulmányaink során hallottunk már a pápai tévedhetetlenségről, érdekes módon pont a magyar történelmi szemináriumon. Nincs is ezzel semmi baj, mégis úgy gondolom, hogy az ott hallottakat nem árt kiegészíteni néhány dologgal. Pontosabban megpróbálom igazi közegében: a vallástörténetben elhelyezni, és nem pusztán politikai szempontból elemezni. Véleményem szerint ennek a problémának azért a vallástörténet az igazi közege, mert a szent ennek a világnak a korlátozott és mulandó képciben mutatkozik meg. „*A szent és annak véges megnyilvánulásai közti feszültségből jön létre a vallástörténet*” – mondja Paul Tillich. Mircea Eliade szerint töretlenül folytonos út vezet a szent megnyilvánulásától – a keresztyén ember számára – Isten Jézus Krisztusban való megtestesüléséig. „*Az emberi történelem meghatározott szakasza, a többi kizárásával Isten történelme lehet*” – mondja Rahner. Nem feltétlenül kell ebben mindenkinek hinnie, de azzal feltétlen számolnia kell, hogy ebben sokan hittek és hisznek, és ez a hit meghatározta a történelem menetét.

Szent Péter után IX. Pius (1846–1878) pápasága volt idáig a leghosszabb. Érdekes személyiség volt, püspöksége alatt azt tartották róla, hogy hiányosak a teológiai ismeretei. Ugyanakkor nagyon ingerlékeny ember volt, gyakran törtek rá epilepsziás rohamok.

Uralma alatt foszlott szét a pápaság politikai tekintélye, viszont a katolikus egyházon belül teljessé vált a pápai főhatalom. A pápaság számára „csak” az erkölcsi és szellemi hatalom maradt meg. A dogmatika, amely 300 éve stagnált, két irányba kimozdult. Ezek: a mariológia és a pápai főhatalom. Látni fogjuk, hogy mennyire egymáshoz fog kapcsolódni a két dolog.

A mariológia a dogmatikának azon ága, amely a Mária-kultusszal foglalkozik. A Mária-dogmák fokozatos fejlődés következtében jöttek létre.

Mária istenanyasága

Definiált hittétel, hogy Mária, Isten anyja. Krisztus, akinek életet adott, Isten, egy lényegű az Atyával. Noha megmaradt Istennek, „*megtestesült a Szentlélek erejéből, Szűz Máriától, és emberré lett*”. A niceai zsinat (325) Credójának ezt a megfogalmazását tette teljessé az epheszoszi zsinat (431), amely az Istenszülő Theotokosz címmel tisztelte meg Máriát. Tehát az egész mariológiát krisztológiai keretbe kell helyezni. Mária kegyelmi kiváltságai istenanyai méltóságában gyökereznek.

Mária szüzessége

A dogmát a II. konstantinápolyi (533) és a lateráni (649) zsinat hirdette ki ünnepélyesen. Ezek szerint: Mária szűz volt a szülés előtt, alatt és után. Ez a felfogás már a második századtól kezdve általános volt.

A szüzességnek megvolt a maga történelmi hagyománya. Mária korában a nép között szokásosak voltak a fogadalmak, Mária döntését szüzességének megőrzéséről az akkori szellemi áramlatok már jórészt előkészítették. A jövendölések szerint Dávid házá-

ból származik a Messiás. Minden Dávid házából való lány tudta ezt, és eleve úgy tekintette magát, mint aki a Messiásnak potenciális anyja lehet, vagy gyermekei lévén a Messiás özanyja. Mária is e Dávid-házi lányok közé tartozott. Abban a pillanatban, amikor egy Dávid-leány Istennek szentelte magát, feláldozta Istennek szentelt szüzi életével együtt a Messiás-anyaság reményét is. Így életének páratlan tette valamiképpen előkészület volt a Megváltó eljövételére. Abban az időben meglehetősen nagy volt a Messiás-várás, hogy az emberek azért vállaltak magukra jó cselekedeteket, hogy a Megváltó eljövételét sietessék. Mária csendben és elrejtve saját magát áldozta fel a Megváltó eljövételéért. Ez a lelkiület tette őt méltóvá arra, hogy neki anyja lehessen. Az eljegyzés előtt mindent elmondhatott Józsefnek, és megegyezett vele, hogy testvérként fognak élni. Ekkor hozta hírül az Gábrriel főangyal, hogy ő Megváltó anyja.

Tehát 1854-ig ez a két tétel lett hivatalosan, a zsinat által kihirdetve, és vált dogmává; azaz kötelező érvényűvé. IX. Pius hitt abban a küldetésében, hogy ő a katolikus hit-igazságok védelmezője. A vallástalanság terjedésének megállítására a Mária-kultusz felelevenítését tartotta alkalmasnak. 1849-ben levelet intézett a világ püspökeihez, hogy mi a véleményük Mária szeplőtelen fogantatásáról, az immaculata conceptióról. Ez azt jelenti, hogy Mária Krisztus érdemeire való tekintettel és Isten különös kegyelme által életének első pillanatától kezdve mentes volt az áteredő büntől. 1854. december 8-án kétszáz Rómába gyűlt püspök előtt hirdette ki a pápa Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának a dogmáját. „...*A boldogságos Szűz Mária fogantatásának első pillanatában, a mindenható Isten egyedülálló kegyelméből és kiváltságából, az emberi nem Üdvözítőjének Jézus Krisztusnak érdemeire való tekintettel, az eredeti bűnnek minden szennytől eleve megőrizve mentes volt: ez Istentől való kinyilatkoztatás, és ezért erősen és állhatatosan kell hinnie minden hívőnek ebben.*”

A pápa ezzel nem hirdetett új tant, hanem csak dogmává tette a kezdettől fogva általánosan elterjedt hitet. 1830-ban csodás dolgok történtek. Labouré Szent Katalinnak megjelent Szűz Mária. Egy érem rajzát mutatta meg neki. Kérte, hogy a nővér ennek terjesztője legyen. Számunkra most a következő felirat fontos, mely az érmen szerepelt: „*Ő, bűn nélkül fogantatott Szűz Mária, könnyörögj érettünk, kik hozzád menekülünk!*”

1836-ban az ügyvel foglalkozó egyházi bizottság hitelesnek nyilvánította az eseményeket, a gyógyulásokra és a megtérésekre hivatkozva. XVI. Gergely pápa 1839-ben a Loretoi litániában a következő szöveget vette bele: „*Eredeti bűn nélkül fogantatott Királyné, könnyörögj érettünk.*”

Fenti előzmények ellenére az egyházellenes világ, sőt a szabadon gondolkodó katolikusoknak egy része is nekírintott IX. Piusnak, hogy: új, hamis tant hirdet, tehát letért az igaz egyház alapjáról, és megbizonyosodott, hogy a pápa nem lehet Jézus Krisztusnak illetékes helytartója. Három éven át folyt a rágalomhadjárat a pápa személye és állása ellen, amikor a katolikus világ egyszerre csak Lourdes Massabielle barlangjára lett figyelmes.

1858 első felében 18 alkalommal jelent meg Mária *Soubirous Bernadette* előtt. Témank szempontjából most a 16. jelenésnek van nagy fontossága, mely március 25-én történt.

„Madame, legyen oly jó, és mondja meg, ki ő? – kérde a kis Bernadette. – Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás!”

Tanulság: IX. Pius pápa Isten Anyja ajkairól nyert igazolást, helybenhagyást, megerősítést. Akinnek ilyen magas pártfogója van, az joggal hiszi magát tévedhetetlennek. Tehát nem valószínű, hogy csak politikai okok vagy hiúság vezérelte a pápát a zsinat meghirdetésére.

Az I. vatikáni zsinatot 1869. december 8-ára (Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának ünnepe) hívta össze IX. Pius. Az 1050 jogosultból 774 zsinati atya jelent meg. A püspökök egy része írásban kérte, hogy a zsinat hirdesse ki a pápa tévedhetetlenségének dogmáját. A javaslat tárgyalása nagy vitát kavart. Az ellenzék vezetői között ott volt *Simor János* esztergomi és *Haynald Lajos* kalocsai érsek is. Sokan csak taktikából, politikai okokból voltak a dogma ellen, mert időszerűtlennek tartották. (A pápa nem is haragudott meg Simorra, mert 1873-ban bíborossá kreálta.)

Az utolsó szavazás előtt az aktív ellenzék – főleg német és monarchiabeli püspökök elhagyták Rómát. 1870. július 18-án nyílt szavazáson 533 szavazattal 2 ellenében a zsinat elfogadta a csallhatatlanság dogmáját. A magyarok közül a székesfehérvári püspök maradt ott, hogy igennel szavazzon.

IX. Pius, a tévedhetetlen pápa

A *Pastor aeternus* kezdetű konstitúcióból idéztünk: „Ha a római pápa a legmagasabb tanítói hivatalából kifolyóan nyilatkozik (*ex cathedra*), akkor e hivatalának gyakorlásában mint az összes keresztények főpásztora és tanítója a maga legfelsőbb apostoli főhatalmánál fogva az egész egyház számára kötelező a hit és erkölcs dolgát érintő tanításában dönt, s a neki járó és Szent Péter apostolnak benne megújuló illetékessége szerint tulajdonában van annak a csalatkozathatatlanságnak, amelyet az isteni Megváltó a hit és erkölcs dolgát illető kérdéseknél az Egyház legfőbb hivatalának adni kívánt.”

Az infallibilitás dogmatizálása után vált valóra igazán az Ágostontól ránk hagyott „Róma locuta, causa finita”-elv (Róma nyilatkozott, az ügy el van döntve).

Az olasz királyi csapatok 1870. szeptember 20-án bevonultak Rómába. Október 20-án a pápa elnapolta a zsinatot, a Vatikánba zárkózott és fogolynak nyilvánította ma-

gát. Tehát a csálhatatlanság dogmájának kimondása volt előbb, és csak utána következett a pápa világi hatalmának teljes összeomlása. Így az infallibilitást nem tekinthetjük az elvezett világi hatalom fejében megszerzett kárpótlásnak.

A zsinatot hivatalosan csak 1961. december 25-én zárta le XXIII. János pápa, a *Humanae salutis* kezdetű apostoli konstitúciójával, amelyben az új zsinatot is meghirdette.

Témánk szempontjából XII. Pius (1939–58) pápaságának van jelentősége, főleg a második szakaszának, hiszen az első inkább politizálással telt el. Ő az, aki ismét a Mária-kultusz elmélyítését szorgalmazta. 1950. november 1-jén (Szentévbén) hirdette ki Mária menybevételének dogmáját a *Munificentissimus Deus* kezdetű apostoli konstitúciójával. „Istentől kinyilatkoztatott dogma: a Szeplőtelen Istenanya, mindenkor Szűz Mária földi életpályája befejezése után testével és lelkével együtt fölvetetett a mennyei dicsőségbe.” 1954-ben bevezette Mária királynő tiszteletét és annak egyházi megünneplését. 1957. júliusi *Le pèlerinage de Lourdes* kezdetű enciklikájával a lourdes-i jelenség centenáriumán az egész katolikus világot Mária fokozott tiszteletére hívta fel.

Látjuk tehát, hogy XII. Pius fejezte be IX. Pius munkáját mariológiai szempontból. E dogma a szeplőtelen fogantatás dogmájának teológiai következménye, mert ha Mária mentes volt az eredeti bűntől, akkor mentesnek kellett lennie annak következményétől, a testi enyészettel járó haláltól is. Feltételezem, hogy az 1917-es fatimai jelenések is lendítettek az ügyön.

Áttekintettük tehát a mariológia négy dogmáját. Láttuk, hogy az első kettőt zsinatok hirdették ki, e két utóbbinál nagyobb szerepet játszottak a pápák. Meg a hagyomány, mert ők is arra támaszkodhattak. Ez IX. Piusnál volt fontos igazán, mert mikor ezt kihirdette, nem volt még csálhatatlan hivatalosan. Mégis valahogyan fel kellett venni a harcot a materializmussal szemben. A Credo, quia incredibile (hiszem, mert hihetetlen) elvet hívta segítségül. Nem kisebb személyiségre támaszkodhatott, mint Augustinus, aki szerint Máriát Isten kiemelte az eredeti bűn hatása alatt álló emberek közül. Ennek ellenére természetesen csak a püspökök véleményét kikérve hirdethette ki e kötelező érvényű tant.

XII. Piusnak már egyszerűbb dolga volt, hiszen bírt a csálhatatlansággal. Persze ő sem a hasára ütve találta ki a mariológia negyedik dogmáját. Az apokrif iratok már a második-harmadik századból hírt adnak Mária testben fölvetetéséről. Ősi hagyomány ez.

Amikor Konstantinápolyban az istenszülő Mária tiszteletére templomot akartak építeni, elmentek Jeruzsálembe, hogy oda vigyék Mária testét. Az ottaniak elmondták neki, hogy Mária teste is felvetetett és nem látott romlást ezen a földön. Sírjában csak az öve és palástja maradt – amit a küldöttek el is vitték Konstantinápolyban (453).

A sok Mária-jelenés is megerősítheti a dogmát. Gondoljunk csak az evangélium ama részére, mely Jézus színváltozásáról szól. Három tanítványával fölment Tábor hegyére, és megjelenik nekik Mózes és Illés. Az újszövetségi szentírásból tudjuk, hogy Illést annak idején egy tüzes szekér ragadta az egekbe. Mihály főangyal jóvoltából Mózes is ott kötött ki a „Mózes menybemenetele” című apokrif könyv szerint. Tehát úgy néz ki, hogy egy jelenésnek föltétele egy előzetes testi-lelki menybemenetel.

XII. Pius után, XXIII. János (1958–63) új korszakot nyitott (Aggiornamento). Kijelentette, hogy az egyházban már épp elég dogma van, reformokra van inkább szükség. A II. vatikáni zsinat ehhez tartotta magát, egyetlen dogmát sem hirdettek ki.

Bibliográfia

- ☞ *Antalóczi László*: A Csodás Érem. In: Új Ember, 1996. okt. 13.
- ☞ *Gecse Gusztáv*: Vallástörténet. Bp., 1980.
- ☞ *Gergely Jenő*: A pápaság története. Bp., 1982.
- ☞ *Hangay Zoltán*: A pápák könyve. Bp., 1991.
- ☞ *Joaquim M. Alonso–Abilio P. Ribero*: Fatima üzenete és az önfelajánlás. Eger, 1994.
- ☞ *Karl Rahner*: Az ige hallgatója. Bp., 1991.
- ☞ *Tóth János*: Lourdesi ájtatosságok. Sopron, 1929.
- ☞ Vallástörténeti kislexikon. Bp., 1973.
- ☞ *Villam Ferenc*: Máriának, Jézus anyjának élete. Bp., 1944.

Baráth Tibor

Az egyetemes szabadkőművesség 1871 és 1929 között

A szabadkőművesség történetének második nagy korszakát a XIX. század utolsó negyedétől számítjuk. A nyolcvanas, kilencvenes években kialakult a szabadkőművességnek az a karaktere és szervezete, amely századunkban is jellemző maradt. Megváltozott társadalmi jellege: tipikusan polgári szervezetté vált, most már nemcsak „ideológiájában”, hanem összetételében is. A páholytagok túlnyomó többsége a kereskedelem, az ipar különböző képviselőiből, szabad foglalkozásúakból (ügyvéd, orvos, újságíró, stb.), értelmiségiekből került ki. Arisztokraták, uralkodók ugyan még a XX. században is találhatóak közöttük, de a XVIII. századhoz mérten elenyésző számban. A polgári viszonyok kialakulása és megerősödése folytán megnő, különösen Közép- és Kelet-Európában a zsidó vagy zsidó származású páholytagok száma. A polgárságnak ez a rétege erősödő gazdasági pozíciójával összhangban álló társadalmi szerepre, ezzel együtt az adott társadalomhoz való hasonulásra törekedett. Számára a szabadkőművesség elvi alapján a páholyok túlnyomó többsége felekezeti szempontból nem tett megkülönböztetést a „keresők” között. Egyes országokban azonban jelentős páholyok zárkóztak el zsidók felvételétől. Az a tény, hogy a zsidó polgárság nagy számban vett részt a páholyéletben, a XIX–XX. század fordulóján megjelenő új politikai áramlatok, az újkonzervatív, jobboldali irányzatok számára lehetővé tette az antiszemita propaganda és támadás kiterjesztését általában a szabadkőművesekre.

A XIX. század végére elmélyült a különbség a szabadkőművesség „angol” és „latin” ága között. Angliában, Svédországban, Norvégiában, Dániában a XVIII. század óta a páholyok egyenleges fejlődését legfeljebb csak belső viszályok zavarták. Angliában a belső harmóniára törekedve 1814-ben valamennyi páholy az Anglia Egyesült Nagypáholyában (*The United Grand Lodge of England*) tömörült. Mindenekelőtt az elvek tisztázására,